

Spoleczności węgierskie w państwach sąsiadujących z Węgrami

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Granice większości państw narodowych zazwyczaj odzwierciedlają zasięg obszarów zamieszkiwanych przez ludność utożsamiającą się z danymi narodami. Wyznaczenie granic w sposób uwzględniający zróżnicowanie narodowe ludności nie wszędzie jest jednak możliwe z racji wielkiego przemieszania grup etnicznych. Ponadto istnieją przypadki, gdzie granice wytyczone zostały nie na podstawie kryterium etnicznego, ale przebieg ich podporządkowano pewnym imperatywom politycznym. Z taką właśnie sytuacją mamy do czynienia w przypadku Węgier. Niedostosowanie przebiegu granic państwowych do zasięgu terytoriów zamieszkiwanych i zagospodarowanych przez poszczególne narody rodzi problemy wynikające z obecności mniejszości narodowych i etnicznych. Problemy te są konsekwencją różnic jakie dzielą mniejszości od głównych narodów państwowych. Różnice te dotyczą głównie cech demograficznych, społeczno-kulturowych i ekonomicznych.

Zasadniczym celem dysertacji jest wskazanie przyczyn stopniowego regresu demograficznego mniejszości węgierskich zamieszkujących na terytoriach Rumunii, Słowacji, Serbii i Ukrainy. Aby sformułować odpowiedź na pytanie o przyczyny zaniku przedmiotowych mniejszości, dokonano analizy zachodzących wśród tych mniejszości procesów demograficznych, ekonomicznych warunków ich funkcjonowania oraz społeczno-ekonomicznych i politycznych czynników wpływających na ich funkcjonowanie. Podstawą tych analiz były dane statystyczne dotyczące demografii, gospodarki i cech społecznych badanych mniejszości, węgierska literatura historyczna i geograficzna, publikacje politologiczne dotyczące współczesnych wydarzeń mających wpływ na sytuację mniejszości, materiały kartograficzne publikowane przez Węgierską Akademię Nauk, a także wyniki specjalnie zaprojektowanych badań i obserwacji przeprowadzonych podczas kilku wyjazdów studyjnych do obszarów zamieszkania mniejszości węgierskich.

Główna część pracy składa się z czterech rozdziałów (IV-VII), poświęconych kolejno społecznościom węgierskim zamieszkującym terytoria Rumunii, Słowacji, Serbii oraz Ukrainy. Każdy z tych rozdziałów zawiera treści dotyczące zagadnień demograficznych, ekonomicznych i społeczno-kulturowych. Poprzedza je rozdział historyczny (III), wyjaśniający okoliczności powstania przedmiotowych mniejszości. Szczególną uwagę zwrócono na proces zasiedlania

Basenu Karpackiego przez Węgrów, umacnianie węgierskiej państwowości po powstrzymaniu ekspansji tureckiej oraz na podpisanie traktatu w Trianon w 1920 roku, który pozostawił ponad 3 mln Węgrów poza nowo wytyczonymi granicami nowego państwa węgierskiego. Całość poprzedza rozdział teoretyczny, w którym wyjaśniono znaczenie, jakie w badaniach geograficznych mają studia nad zróżnicowaniem etnicznym.

Ponieważ bardzo duży wpływ na przetrwanie i rozwój mniejszości narodowych wywierają polityki narodowościowe poszczególnych państw, uznano, że czynnikiem istotnym w warunkach demokracji jest to, w jaki sposób społeczeństwa postrzegają te mniejszości i przysługujące im prawa. Dlatego po analizie istotnych faktów demograficznych, ekonomicznych i społeczno-kulturowych przedstawiono wyniki badań stanu świadomości społecznej, dotyczących mniejszości węgierskich oraz stanu przestrzegania przysługujących im praw. W podsumowaniu podkreślono niekorzystny przebieg procesów demograficznych, co wiąże się z postępującym starzeniem i spadkiem dynamiki demograficznej, czego przyczyną jest emigracja roczników młodszych z zapóźnionych w rozwoju opisanych regionów o cechach peryferyjnych (Rumunia). Innym ważnym czynnikiem jest asymilacja, która w najbardziej dotkliwy sposób występuje na obszarach, gdzie ludność węgierska jest rozproszona i nieliczna (Serbia). Na Słowacji ważnym problemem jest brak reprezentacji węgierskich mniejszości w parlamencie krajowym, co wynika m.in. z rozbitcia politycznego. Najbardziej zaawansowane procesy zaniku społeczności węgierskich występują na terytorium Ukrainy, co wynika z masowego uchodźstwa spowodowanego wybuchem wojny.

W podsumowaniu wskazano na konieczność dalszego monitoringu sytuacji mniejszości węgierskich, istotę reagowania na wszelkie przejawy łamania ich praw, a także zasadności kontynuowania dotychczasowej polityki finansowego i politycznego wspierania mniejszości węgierskich prowadzonej przez rząd w Budapeszcie. Sformułowano także postulat rozpoczęcia bardziej szczegółowych badań regresu poszczególnych mniejszości węgierskich w oparciu o materiały kartograficzne publikowane przez Węgierską Akademię Nauk oraz wyniki badań terenowych.